

TURČIN, VESNA; LOVRO VALČIĆ. RAD U DIGITALNOJ KNJIŽNICI. Zagreb : CONI, 2002. 1 optički disk (CD-ROM) ; 12 cm. ISBN 953-98899-0-1

Rad u digitalnoj knjižnici naziv je priručnika u izdanju CONI-a čija je namjena prikazati rad s digitalnom građom, te korištenje besplatnih izvora na Internetu u svakodnevnom radu javne knjižnice. Podlogu za nastanak priručnika autori su pronašli u knjizi *Rad u knjižnici* Katice Tadić i poznatom elektroničkom priručniku Petera Noerra o nastanku digitalnih zbirki. Uz sadržaje iz ta dva izvora, priručnik sadrži i izabrane ažurirane članke, predavanja, radionice, te relevantne sadržaje iz izdanja Elektroničkih novosti o knjižničarstvu istog izdavača.

Priručnik je podijeljen na devet poglavlja, uključujući i popis literature. Svako poglavlje podijeljeno je na veći broj cjelina, obično kraćeg opsega. Na kraju svakog poglavlja navedeno je popis citiranih izvora. Vrijedno je spomenuti da je sadržaj pojedinih poglavlja u većoj mjeri usmjeren prema besplatnim izvorima na Internetu, te je velika većina ostalih nabrojanih izvora na Internetu odabrana upravo prema tom kriteriju.

Prvo poglavlje, *Digitalna knjižnica općenito*, najbliže je po svojem sadržaju naslovu priručnika. U njemu se u tri manje cjeline iznose najvažnije činjenice vezane uz (1) terminologiju, (2) projekte razvoja digitalnih knjižnica i (3) projekte digitalizacije građe. U prvoj cjelini navedene su definicije elektroničke, virtualne, hibridne i digitalne knjižnice. Uz definicije i pojašnjenja, navedeni su i korišteni izvori. Takvog su se načina rada na tekstu autori dosljedno držali kroz cijeli priručnik, što je svakako njegova pozitivna strana koja će pomoći svim zainteresiranim da, slijedeći citirane izvore, prošire znanja iz pojedinih obrađenih područja. Nakon kraćeg uvoda o terminološkom razlikovanju, slijedi nabrojavanje odabranih projekata razvoja digitalnih knjižnica u SAD-u, Europi i drugdje u svijetu, te projekata digitalizacije građe. Uz većinu projekata navedene su i internetske adrese na kojima je moguće doći do dodatnih informacija. Autori su uspješno nabrojali većinu ključnih projekata u obje skupine, no ipak su im promakle neke veće inicijative poput američkih Digital library initiative I i II, a neki od projekata svrstani su samo u skupinu o digitalizaciji građe, čemu je ujedno posvećeno više prostora u priručniku nego projektima razvoja digitalnih knjižnica i razlozima njihova pokretanja.

Drugo poglavlje nosi naslov *Poslovanje digitalnih knjižnica*, a obrađuje sljedeće teme: izgradnja fonda, prijem i obrada digitalne građe, smještaj i pristup građi, službe i usluge za korisnike te zaštita građe. Autori su se već u uvodu ovog poglavlja odlučili za zaštitu građe kao usmjerenje u poslovanju digitalne knjižnice navodeći model Open Archival Information System kao standardni model za izgradnju digitalnog depozita. U dijelu o izgradnji fonda, autori se u najvećoj mjeri oslanjaju na definiciju tiskane građe (vrsta i oblika) i fonda knjižnice prema priručniku *Rad u knjižnici* Katice Tadić uz kratak dodatak o digitalnoj građi. Slijed pojedinih obrađenih cjelina odgovara slijedu poslova u knjižnici, te se ti dijelovi snažno oslanjaju na već navedeni izvor, uz odgovarajuće nadopune poput spominjanja ISBD(ER)-a, UNIMARC polja 856 koje sadrži URL, Dublin Corea i sl. U dijelu o smještaju građe glavni dio odnosi se na formate zapisa poput SGML-a, HTML-a, PDF-a, Postscripta, video-formata itd. Slijedi cjelina o pristupu u kojoj se razmatra besplatna građa, i ona građa čiji je pristup uvjetovan plaćanjem ili nekim organizacijskim ograničenjem (npr., pristup omogućen određenim skupinama korisnika i

ustanovama). U cjelini posvećenoj službama i uslugama za korisnike vrlo se šturo opisuje koje se to usluge mogu pronaći na Internetu, a njihovo je spominjanje vezano uz pristup katalogu, mogućnostima rezervacije građe i dostave dokumenata elektroničkom poštom. U završnom dijelu ovog poglavlja nabrajaju se mediji za pohranu informacija, i to u kontekstu zaštite građe. Nažalost, kao niti u dijelu o službama i uslugama, ne navode se detalji metoda i postupaka zaštite. Tek se u zadnjoj rečenici navode važni čimbenici koje je potrebno imati na umu kod zaštite digitalne građe, ali opet bez ikakvih detalja ili dodatnog pojašnjenja o odabiru onih čimbenika koji imaju veliku težinu pri određivanju metoda i postupaka zaštite knjižnične građe u digitalnom obliku.

Treće poglavlje naslovljeno je *Mrežni sustavi knjižnica i Internet*. Uvodni dio donosi pojašnjenje što je to World Wide Web, koje su to vrste informacija koje na njemu možemo pronaći, te nekoliko činjenica o povezanosti izvora informacija na World Wide Webu, uz napomenu da će se priručnik usmjeriti na besplatne izvore. Slijedi predstavljanje IFLA-inog Internet manifesta i načela slobodnog pristupa informacijama na Internetu. Nakon ovog dijela, u nastavku se razmatra uvođenje Interneta u knjižnice i značenje tog postupka za posao knjižničara gdje se daje naglasak na toliko nužno učenje kroz cijeli život u svrhu svladavanja izazova vezanih uz uvođenje novih tehnologija u knjižnice.

Četvrto poglavlje, *Knjižničarska zvanja i znanja u novom informacijskom okruženju*, donosi cjelovit prikaz knjižničarskih zvanja, te se u obliku tablice iznose skupine radnih mjesta u knjižnici, nazivi i opisi radnih mjesta, te nova znanja koja su nužna za upotrebu tehnologije mrežnih sustava. Pokušava se ukazati na nužnost promjene shvaćanja uloge i posla knjižničara u svjetlu novih tehnologija, te na nužnost usvajanja rada s novim alatima za rad u knjižnici. Autori navode neka od znanja poput znanja o mrežnim sustavima, poznavanje komunikacijskih softvera i načina komuniciranja preko lokalnih i međunarodnih mrežnih sustava, usvajanje standarda preuzimanja zapisa i izvorne katalogizacije u pojedinim lokalnim sustavima, standarda poput AACR2, CARL i OCLC, znanja novih standarda katalogizacija i klasifikacije HTML zapisa, znanja MARC standarda u OPAC i OWAC (Online Web Catalog) okruženju.

Peto poglavlje, *Izvori informacija na Internetu*, započinje, sadržajno gledajući, novi dio priručnika usmjeren u prvom redu na Internet i izvore na njemu. Tako se u ovom poglavlju govori o pretraživanju Interneta, vrstama pomagala za pretraživanje, strategijama pretraživanja, te se u obliku tablica navode parametri za pretraživanje na općim pretraživačima na Internetu. Kao dodatak navode se predmetni pretraživači i kategorije, predmetne skupine i područja na pojedinim pretraživačima, adrese izvora za pronalaženje kataloga knjižnica u svijetu, te dio o referentnim publikacijama na Internetu. Ovo je poglavlje jedno od najopsežnijih i najrazrađenijih u cijelom priručniku, a donosi i nekoliko adresa za odgovarajuće sadržaje na hrvatskom dijelu Interneta. U ovom poglavlju digitalne su knjižnice spomenute samo u detaljima poput dostave digitalnih dokumenata i publikacija korisnicima, u dijelu o knjižničnim katalozima dostupnim na Internetu, te u kontekstu digitalnih medija u dijelu o referentnim publikacijama.

Šesto poglavlje, *Cjeloviti tekstovi na Internetu*, na način sličan onome u petom poglavlju donosi iscrpan popis elektroničkih izvora informacija na Internetu. Popis sadrži posebne pretraživače online tekstova, knjige (npr., Projekt Gutenberg), nakon čega slijedi cjelina o elektroničkim časopisima u kojoj se sustavno iznose

modeli ovlasnica za korištenje online časopisa u knjižnicama, što je jedan od gorućih problema u svijetu. Autori su uočili i vrlo korisnu informaciju da su "... rezultati Web pretraživanja kod kojih se kao odgovor besplatno želi dobiti cjeloviti tekst članka koji govori o zadanom problemu manjkavi i da kronološki pokrivaju, u najboljem slučaju, razdoblje od 1996. do danas ..." što dodatno pojašnjava probleme vezane uz pristup online časopisima na Internetu. Nakon dijela o ovlasnicama, slijedi popis odabranih časopisa iz pojedinih područja dostupnih na Internetu. Zadnji dio ovog poglavlja donosi popis novina dostupnih na Internetu.

U sedmom poglavlju naslovljenom *Kritičko vrednovanje izvora informacija na Internetu* autori posebno naglašavaju da je pri vrednovanju izvora informacija na Internetu od najveće važnosti "... poći od kriterija za vrednovanje tiskane građe, ali je sigurno da trebaju postojati i novi kriteriji, a to su ponajprije autoritet autora ili proizvođača Web stranice i vjerodostojnost izvora, odnosno mogućnost njegove provjere." Slijedi popis kriterija za vrednovanje podijeljenih u osam skupina s pojašnjenjima uz svaki nabrojani kriterij čije je glavno usmjerenje kvaliteta kroz prepoznavanje cilja i čitatelja, ažurnosti, autorstva, te nekih drugih svojstava koje prepoznajemo kao kriterije za vrednovanje.

Osmo poglavlje, *Knjižnične i informacijske usluge uz dodatnu naplatu*, predstavlja svojevrsnu nadopunu glavnog usmjerenja priručnika prema besplatnim izvorima. Riječ je o djelatnosti prodaje informacija i usluga informacijskih stručnjaka koja je često zanemarena ili barem nije dovoljno često isticana. Spomenuti su stručnjaci koji se u engleskom jeziku mogu prepoznati kao *information consultant, freelance librarian, information specialist, information on demand, fee-based information service, information retailer, infomediary*. Da bi njihov rad bio što uspješniji, u nastavku poglavlja predstavljeni su kriteriji za ocjenu uspješnosti informacijskih usluga takvih stručnjaka kako bi se lakše mogle prepoznati glavne kvalitete njihove djelatnosti. Ovo poglavlje na vrlo jasan i jezgrovit način ukazuje na potrebu jasnijeg postavljanja temelja informacijskih usluga i stručnjaka koji će uz financijsku naknadu obavljati svoj posao na komercijalnim temeljima.

Posljednje, deveto poglavlje donosi kratki popis nekih važnijih jedinica građe korištenih u nastanku ove knjige. Već je ranije spomenuto da pojedina poglavlja donose iscrpne popise izvora korištenih u svakom od njih, te da deveto poglavlje ne predstavlja kumulativni popis svih izvora.

Ukupno gledajući, ovaj je priručnik vrijedan izvor informacija na općoj razini. U načelu ga možemo podijeliti na dva dijela, jedan o knjižnicama i knjižničarima, te izazovima kojima su izloženi kako se knjižnice razvijaju, i drugi, o izvorima dostupnim na Internetu, njihovim vrstama i načinima pronalaženja i pristupa. Nažalost, priručniku nedostaje više sadržaja vezanih uz njegov glavni naslov, a to su u prvom redu sadržaji o postojećim načinima rada u digitalnim knjižnicama ili barem knjižnicama koje su usvojile informacijsku tehnologiju i svoje djelovanje usmjerile prema elektroničkoj radnoj okolini. Za postizanje tog cilja, autori su trebali opširnije zahvatiti u područje oblikovanja fonda digitalne knjižnice, te same obrade građe u novim uvjetima. Kako ta dva područja pobuđuju posebnu pažnju u knjižničarskim krugovima u svijetu, osobito na polju standardizacije postupaka za njihovo provođenje, njihovom detaljnijom razradom priručnik bi postao još bogatiji. Glavna organizacijska prednost priručnika njegova su poglavlja, odnosno kraće cjeline u kojima su obrađene pojedine teme koje su autori smatrali osobito važnim za razumijevanje razvoja knjižnica. Nedostatak takvog pristupa mjestimična je i djelomična nerazrađenost

sadržaja, pa se vrlo često iznose samo citati iz izvora, ali ne i njihova moguća kritička evaluacija na razini koja bi odgovarala vrsti publikacije kao što je to priručnik koji želi biti usmjeren k studentima. Također se osjeća nedostatak uvoda u svako poglavlje u kojem bi se u najkraćim crtama objasnila njegova svrha i uloga koju ima u cjelini priručnika. Najznačajniji dio priručnika jest zaista velik broj internetskih adresa na kojima se mogu pronaći sadržaji nabrojani u priručniku, čime se ovaj priručnik ističe kao vrijedno pomagalo u pronalaženju kvalitetnih izvora informacija dostupnih na Internetu.

Promatran u cjelini, priručnik zaslužuje pozitivnu ocjenu. U njega je evidentno uloženo puno truda na prikupljanju i sistematizaciji internetskih sadržaja. Time je ujedno i određena (i u nekim slučajevima i ograničena) vrijednost priručnika koja je na taj način dovedena u izravnu vezu s trajnošću i kvalitetom navedenih izvora na Internetu. U predgovoru priručniku, autori su također naveli kako se nadaju da će priručnik doživjeti i druga i dopunjena izdanja, u kojima će postojeći sadržaji biti nadopunjeni novijima.

Naposljetku, nekoliko napomena o tehničkoj izvedbi priručnika. Priručnik dolazi na jednom CD-u, a sadržaj je predstavljen u dva formata - HTML-u i PDF-u. Dio koji je rađen u HTML-u dostupan je u bilo kojem internetskom pregledniku, što ga čini vrlo upotrebljivim s obzirom na kvalitetu organizacije sadržaja i lakoću navigacije. Kada je riječ o PDF inačici, autorima i nakladniku može se uputiti primjedba da nisu iskoristili brojne napredne mogućnosti PDF-a kojima bi pojedini dijelovi priručnika bili korisniku dostupniji na način primjereniji elektroničkoj radnoj okolini (npr., jednostavne poveznice od sadržaja knjige do pojedinih poglavlja). Ovako je knjiga u tehničkoj organizaciji svog sadržaja u PDF inačici ostala tek preslika obrasca klasične tiskane knjige, čiji je sadržaj predstavljen linearnim modelom u sekvencijalnom slijedu, te PDF varijanta knjige služi isključivo ispisu njenog sadržaja na papir, što su autori uostalom i naveli u njezinom predgovoru.

Radovan Vrana